

LÄROPLAN FÖR SPECIAL SKOLAN

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100159 1317

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÄNAS EJ

KOMPLETTERANDE
FÖRESKRIFTER
TILL LGR 80

Pedagogiska biblioteket

|

Läroplan för specialskolan

KOMPLETTERANDE FÖRESKRIFTER TILL LGR 80

SKOLÖVERSTYRELSEN

Liber Utbildningsförlaget Stockholm

Liber Utbildningsförlaget
162 89 STOCKHOLM

Upplysningar och beställningsadress:
Liber distribution
Order Utbildning
162 89 STOCKHOLM
Tfn 08-739 91 00

© 1983 Skolöverstyrelsen och Liber Utbildningsförlaget
Omslag Paul Hilber
ISBN 91-40-71105-6 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Schmidts tryckeri, Helsingborg 1983

INNEHÅLL

LÄROPLAN FÖR SPECIALSKOLAN	6
MÅL OCH RIKTLINJER	8

SPECIALSKOLAN FÖR DÖVA/HÖRSELSKADADE	12
Elevgrupper	12
Läromedel	13
Hörsel- och taltekniska hjälpmedel	13
KURSPLANER	15
Språkblocket	15
Tvåspråkigheten, teckenspråk och svenska	16
Teckenspråk och svenska	17
Teckenspråk	20
Svenska	22
Engelska	29
Franska/tyska	31
Rytmik/drama	33
TIMPLANER	35
Föreskrifter för timplaner	36

SPECIALSKOLAN FÖR SYNSKADADE	44
Elevgrupper	44
Arbetsätt	45
KURSPLANER	46
Sinnesträning	47
ADL	48
Bild och form	49
Svenska	50
Förflyttningsteknik	53
Läsning med tekniska hjälpmedel	54
Synträning	55
TIMPLANER	57
Kommentarer	58
Föreskrifter för timplaner	60

Är du en
svea? Skriv

Läroplan för specialskolan

Läroplan för grundskolan, Lgr 80 allmän del, gäller med de kompletteringar som ges i den följande framställningen även specialskolan för synskadade, döva/hörselskadade och språkstörda elever.

Skolförordningens bestämmelser om grundskolans verksamhet motsvaras i specialskolan av specialskolförordningen.

I anslutning till Mål och riktlinjer finns ett avsnitt med kompletterande riktlinjer för specialskolan.

Kursplaner med Mål och huvudmoment gäller också specialskolan med följande undantag. I specialskolan för synskadade elever tillkommer ämnena förflyttningsteknik, läsning med tekniska hjälpmedel och synträning. Dessutom har tillägg utarbetats för ämnena bild och form, hemkunskap, idrott och svenska. I specialskolan för döva/hörselskadade och språkstörda elever har kompletterande och nya Mål och huvudmoment utarbetats för språkblocket, som innefattar ämnena teckenspråk, svenska och engelska, och för ämnet rytmik/drama, som ersätter ämnet musik i grundskolan.

Specialskolan har egna timplaner samt föreskrifter till dessa.

Det kommentarmaterial som finns för grundskolan gäller i tillämpliga delar för specialskolan. Dessutom kommer särskilt kommentarmaterial att utarbetas för specialskolan. I detta behandlas bl a elevvård och samarbete, tvåspråkighet och språkinläring samt specialskolans utökade ansvar för eleverna.

Specialskolan omfattar för synskadade elever:

Riksskolor

Tomtebodaskolan, Solna, för synskadade elever från hela landet
Ekeskolan, Örebro, för synskadade elever med tilläggshandikapp¹.

Specialskolan omfattar för döva/hörselskadade och språkstörda elever:

Regionskolor för döva/hörselskadade

Birgittaskolan, Örebro
Kristinaskolan, Härnösand
Manillaskolan, Stockholm
Vänerskolan, Vänersborg
Östervångsskolan, Lund

Riksskolor

Hällsboskolan, Sigtuna, för döva/hörselskadade elever med särskilda behov och för gravt tal- och språkstörda elever¹.
Åsbackaskolan, Gnesta, för döva/hörselskadade elever med tilläggs-handikapp¹.

Anordnande av arbetsenheter, klasser och undervisningsgrupper

Inom ramen för tilldelade resurser skall skolan indelas i arbetsenheter. Inom arbetsenheterna är eleverna fördelade på klasser och under det dagliga arbetet också på grupper av olika storlekar. Klasser kan i enlighet med bestämmelserna i specialskolförordningen förläggas till andra skolenheter än specialskolan, så även på andra orter. Skäl för detta kan vara att eleverna bereds hemmabovande. Även andra sociala eller pedagogiska skäl kan föreligga. Om en klass förläggs vid annan skolenhet, skall noga beaktas vad som i övrigt sägs i ”Kompletterande riktlinjer för specialskolan”.

¹) Utförligare beskrivning av skolan kommer i kommentarmaterialet.

Mål och riktlinjer

Mål och riktlinjer i läroplanen, Lgr 80, allmän del, gäller med följande kompletterande anvisningar också specialskolan, som är grundskola för synskadade, döva/hörselskadade och språkstörda elever.

Specialskolan skall ge sina elever en utbildning som är likvärdig den som ges i landets övriga grundskolor. Specialskolan skall också ge de elever som har tilläggshandikapp eller behov av särskilda åtgärder en utbildning som tillvaratar deras möjligheter.

Specialskolan omfattar tio årskurser för att eleverna skall få en god förberedelse för kommande arbetsliv och för framtida studier.

Skolans särskilda ansvar för elever med svårigheter innebär att den i första hand skall låta eleven utveckla ostörda funktioner och starka sidor. Positiva förväntningar och rätt anpassade krav stärker elevens självkänsla och utveckling.

I samhället används i ökad omfattning teknologins framsteg för att människor med funktionsnedsättningar skall kunna fungera i allt fler situationer. Skolan skall därför följa den tekniska utvecklingen och låta eleverna bli förtrodda med de möjligheter den ger.

Specialskolan har ett utökat ansvar för sina elever i jämförelse med grundskolan. Förutom undervisning skall specialskolan också svara för elevers boende, fritidsaktiviteter och resor, för skolhälsovård och skoltandvård liksom för hörseltekniska hjälpmedel.

Samverkan med föräldrar och elever samt samarbete mellan skolans, förskolans och gymnasieskolans personalgrupper är av stor vikt för att skolans målsättning skall kunna uppnås.

Specialskolans olika verksamheter skall samverka och stödja varandra. Genom sin tillgång på bred sakkunskap skall en väl utbyggd elevvård omfatta hela skolan. Strävan skall vara att anpassa olika verksamheter och hjälpmedel/material till elevernas förutsättningar och behov, utifrån en grundläggande allmän kunskap om barn och deras utveckling.

Specialskolan bör samverka i den uppföljande studie- och yrkesorienteringen genom att hålla en fortlöpande kontakt med bl a elevens hemkommun och länsarbetsnämndens konsulenter för döva eller synskadade.

I överensstämmelse med föreskrifterna i kursplanerna skall moment och formuleringar i Mål och riktlinjer som bygger på hörsel anpassas till döva/hörselskadade och språkstörda elevers förutsättningar. På motsvarande sätt skall moment och formuleringar som bygger på syn anpassas till synskadade elevers förutsättningar.

I fråga om gruppstorlekar i tillvalsämnena finns bestämmelser för specialskolan i Föreskrifter för timplaner.

• **Sozialökonomie**
• **ökologische Nachhaltigkeit**

Specialskolan för döva/hörselskadade

Elevgrupper

Enligt specialskolförordningens definition förstås med döv, hörselskadad eller språkstörd elev sådan elev som på grund av dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning inte kan följa undervisningen i den vanliga grundskolan.

Bedömningen av vilka elever som av dessa anledningar skall beredas undervisning i specialskolan måste göras utifrån de förutsättningar som gäller för varje enskild elev. Härvid måste hänsyn tagas till elevens totala situation och särskilt elevens behov av den tvåspråkiga miljön i specialskolan.

Dövas identitet grundar sig på att teckenspråk är deras primärspråk och att synen är huvudsaklig kommunikationsväg, medan hörselskadade har svenska som primärspråk och hörsel – ofta med hjälp av tekniska hjälpmedel – som huvudsaklig kommunikationsväg. De faktorer som avgör identifikationsgrupp kan variera från individ till individ. Varje individ måste ges möjlighet att själv välja identitet.

För döva och gravt hörselskadade barn är det nödvändigt att få tillhöra en tillräckligt stor grupp jämnåriga, äldre, yngre och vuxna döva och hörselskadade, som också använder teckenspråk, så att de har tillgång till positiva och realistiska modeller i identifikationsprocessen.

Som i egentlig mening döva elever brukar betraktas de förspråkligt döva eller "barndomsdöva". De som tillhör denna grupp har en medfödd eller tidigt förvärvad hörselskada, som medfört en så stor hörselnedsättning att den förhindrat tal- och språkutveckling via hörseln, även med bruk av hörapparat. Dessa barns språkutveckling måste ske med hjälp av synen. De är beroende av teckenspråkskom-

munikation och behöver tidigt få tillgång till teckenspråk för att inte bli allvarligt försenade i sin språkliga och sociala utveckling.

Som hörselskadade betecknas de som trots en hörselnedsättning kunnat utveckla tal och språk med hjälp av hörseln. De är vanligen beroende av hörseltekniska hjälpmedel och gynnsamma yttre omständigheter, god belysning och akustik samt frånvaron av störande bakgrundsljud, för att kunna utnyttja sina hörselrester. Det är väsentligt att befintliga hörselrester utnyttjas i arbetet med utveckling av svenska språket.

Elever i specialskolan med sådana hörselrester, att de kan tillgodöra sig undervisning via tal och hörsel med hjälp av tekniska hjälpmedel i lämplig miljö, bör om möjligt bilda egna undervisningsgrupper. Speciell uppmärksamhet bör ägnas åt dessa elevers behov av att använda såväl teckenspråk som det talade språket.

Skolans undervisningsspråk är teckenspråk och svenska. För döva elever innebär svenska som undervisningsspråk skrift, medan hörselskadade elever med hjälp av hörapparater och god miljö även kan utnyttja tal. De bör också i möjligaste mån tränas och stimuleras att använda tal som uttrycksform.

Kommunikationsmöjligheterna för döva och gravt hörselskadade i teckenspråksmiljö är en förutsättning för elevernas kunskaps- och personlighetsutveckling. Skolan skall därför sträva efter att personalen uppnår goda kunskaper i teckenspråk och därmed också får goda förutsättningar för att förstå eleverna.

Skolan skall medverka till att eleverna får kontakt med hörselskadades och dövas föreningar och olika kulturella aktiviteter.

Läromedel

Döva och många hörselskadade måste huvudsakligen använda synen för att få information och kunskap. Visuella hjälpmedel är därför viktiga i undervisningen. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att utveckla arbetssätt där man använder visuella hjälpmedel. Videotekniken ger stora möjligheter till lätthanterligt och aktuellt material i undervisningen. Den gör det också möjligt för eleverna att själva producera reportage, göra intervjuer och hålla "brev"-kontakt med andra döva/hörselskadade inom och utom landet.

Hörsel- och taltekniska hjälpmedel

Elevernas hörselskador kan variera betydligt när det gäller hörselnedsättningens storlek och vilka frekvenser som är berörda. Tonaudiogrammen ger emellertid ofullständig kunskap om elevernas

förmåga att använda hörselrester och förstärkt ljud. Hörselnedsättningar som på audiogram beskrivs likartat kan i realiteten vara olika skador med skilda effekter för individerna.

Stöd av hörselteknisk utrustning kan många gånger medge att talat språk används i undervisningen. Över huvudtaget bör skolan noga följa den tekniska utvecklingen och ta nödvändigt stöd i denna.

Vid bedömningen av vilken nytta eleven har av sin hörapparat måste elevens möjligheter att uppfatta tal och kontrollera eget tal tillmätas stor betydelse. Det är också viktigt att elevens eget omdöme beaktas.

De hörsel- och taltekniska hjälpmedel som används i undervisningen bör ha elevens egen hörapparat som basenhet.

I uttalsundervisningen bör olika möjligheter prövas att använda tekniska hjälpmedel som kan ge eleven visuell, auditiv eller kinestetisk återkoppling av sitt tal och på så sätt öka elevens förståelse för talprocessen.

Kursplaner

Kursplanerna i Lgr 80 gäller även för specialskolan med de ändringar och kompletteringar som anges i följande avsnitt.

För språkblocket och ämnet rytmik/drama har särskilda Mål och huvudmoment utarbetats. I övriga ämnen skall moment och formuleringar som bygger på hörsel anpassas till döva/hörselskadade och språkstörda elevers förutsättningar.

SPRÅKBLOCKET

Under språkblocket behandlas teckenspråk och svenska samt den därmed sammanhängande tvåspråkigheten, andra länders teckenspråk, engelska och tillvalsämnena franska och tyska.

Språkblocket finns som ämne(sblock) i specialskolan för att varje skola inom språkblockets ram skall kunna anpassa undervisningen efter enskilda elevers förutsättningar och behov. I de lokala arbetsplanerna skall skolan ange fördelningen av timmar mellan de olika ämnena i språkblocket. Fördelningen skall göras så att eleverna tillförsäkras en utveckling mot tvåspråkighet.

Tvåspråkigheten, teckenspråk och svenska

Teckenspråk och svenska är skilda språk. Den tvåspråkighet som eftersträvas för döva och många hörselskadade elever är inte helt jämförbar med annan tvåspråkighet. Dövas tvåspråkighet är monokulturell genom att de båda språken i huvudsak förmedlar samma kultur.

Tvåspråkigheten uppstår inte spontant. Teckenspråk inlärs naturligt och spontant i en tecknande miljö i samband med barnets allmänna utveckling, medan inläringen av det andra språket, svenska, i högre grad är beroende av undervisning.

De båda språken, teckenspråk och svenska, fyller olika funktioner för eleven. Teckenspråk är den döve elevens primära redskap för kunskapsinhämtande och är det språk som eleven använder vid direkt kommunikation med andra. Det är via teckenspråk och i kontakter med föräldrar och andra, som eleven utvecklas socialt och emotionellt. Vad beträffar svenskan fyller den primärt en skriftspråksfunktion men munavläsning och tal är naturligtvis också viktiga element i svenskämnet.

I undervisningen skall benämningar och sammanhang som är betydelsefulla för att eleverna skall kunna tillgodogöra sig innehållet i texter ges på både teckenspråk och svenska. Informationen om svenska språket får dock inte ges sådant utrymme att innehållet i ämnesundervisningen kommer i andra hand.

Elevernas språkinläring skall stödjas av jämförelser mellan de olika språkliga uttrycken i teckenspråk och svenska och baseras på att språk är redskap som används för att hantera t ex upplevelser, erfarenheter och kunskap.

TECKENSPRÅK OCH SVENSKA

Teckenspråk och svenska ingår i specialskolans undervisning därför att

- varje elev måste bli medveten om att språket är vårt viktigaste medel att få kontakt med andra människor, i vår närhet eller långt borta, i vår egen tid eller i gångna tider, samt för att ta emot och ge information,
- eleverna skall utveckla förmågan att avläsa teckenspråk och förmågan att läsa så att de uppfattar och förstår vad andra menar,
- eleverna skall utveckla förmågan att använda teckenspråk och förmågan att skriva klart, regelrätt och uttrycksfullt, så att andra kan uppfatta och förstå vad de menar,
- elever med möjlighet att lära sig tala, skall utveckla denna förmåga så att kontakten med hörande som inte kan teckenspråk underlättas.

MÅL

Elevernas förmåga att förstå och använda teckenspråk och svenska skall utvecklas. De skall lära sig läsa och skriva. Jämfört med hörande, som lär sig läsa och skriva det språk de talar, måste döva elever lära sig dessa färdigheter utan att ännu behärska någon annan uttrycksform av svenska. Hörselskadade måste göra det med brister i hörsel och tal. För både döva och hörselskadade medför detta att längre tid kan behövas för de olika inlärningsmomenten.

Alla barn måste känna att deras språk duger och att de kan använda sina erfarenheter och sina ord i läs- och skrivinläringen. Därför måste man anknyta den gemensamma läs- och skrivundervisningen till händelser och dagligt arbete i klassen och till de gemensamma idéer och intressen som barnen utvecklar där. Vid sidan därom måste man ge barnen tid, stöd och uppmuntran till individuellt arbete.

En människas språk hänger nära samman med hennes personlig-

het och livssituation. Om det sambandet bryts, blockeras utvecklingen av både språk och personlighet. Därför är det ett viktigt mål för undervisningen i teckenspråk och svenska att stärka elevernas självkänsla så att de vågar yttra sig och stå för sina åsikter. Arbetet bör därför utgå från det språk och de erfarenheter eleverna har.

Eleverna skall få erfara att litteraturen är en källa till kunskap och glädje. De skall uppmuntras att i skapande arbete utnyttja alla sina uttrycksmedel; tecken, ord, bild, rörelser, min, drama och teater. De skall också lära sig vad som utmärker ett bra språk, så att de själva medvetet kan arbeta med att förbättra sitt eget språk.

När eleverna lämnar grundskolan skall de ha sådan säkerhet, att de kan uttrycka sig i de språksituationer de ställs inför i familj, kamratliv, föreningsliv, arbetsliv och fortsatt utbildning. De skall ha fått möta och använda det offentliga skriftspråket. De skall förberedas för att kunna läsa så bra att de har en god grund för att på egen hand kunna skaffa sig kunskaper, information och upplevelser genom tidningar och tidskrifter, uppslagsböcker, fackböcker och skönlitteratur. De elever som har möjlighet att utveckla ett förståeligt tal skall göra detta genom individuellt anpassad undervisning.

Språket växer med ökade erfarenheter av omvärlden. Eleverna skall därför genom direkta iakttagelser och undersökningar av omvärlden i samverkan med andra ämnen, genom studier av massmedia och litteratur samt i gemensamt skapande arbete ständigt skaffa sig nya kunskaper och erfarenheter. De skall därigenom tillägna sig ett allt rikare tecken- och ordförråd och klara begrepp och föreställningar om den verklighet som tecknen och orden representerar.

Med utgångspunkt i diskussioner om sitt eget och andras sätt att uttrycka sig på teckenspråk och i tal och skrift, bör eleverna få kunskap om hur språket förändras allt efter syfte, situation och socialt sammanhang och hur man med språkets hjälp kan påverka sin egen situation och samhällets språkliga utveckling. Undervisningen i språklära skall bidra till elevernas språkliga säkerhet.

Skolan skall stödja eleverna så att de själva kan skapa god barn- och ungdomskultur, som tillfredsställer deras behov av gemenskap, kunskaper och upplevelser.

I undervisningen bör skönlitteratur särskilt uppmärksammas. Litteraturläsningen i skolan och i hemmet skall syfta till att skapa ett bestående bok- och läsintresse. I litteraturen skall eleverna få möta verkligheten så som andra människor upplever och tolkar den. De skall få inblick i materiella och sociala villkor i olika tider och olika delar av världen. Möten med människor i litteraturen skall ge dem lustfyllda upplevelser av skönhet, humor och spänning men också ge dem perspektiv på sig själva i förhållande till deras egen och andras livssituation.

Eleverna skall bli bekanta med människor och miljöer i ett stort antal barn- och ungdomsböcker och i högre årskurser också med vuxenlitteratur, både nyare och äldre. De skall bli väl förtrogna med böcker, författare och bibliotek och vänja sig vid att låna och läsa skönlitteratur.

Eleverna skall lära känna språksituationen i de nordiska länderna i fråga om teckenspråk och skrift. De skall efter hand få sådana kunskaper om norska och danska att de förstår lätta texter.

TECKENSPRÅK

HUVUDMOMENT

Alla stadier

Eleverna skall utveckla sin förmåga att leva sig in i andra människors situation, uppfatta deras syften samt anpassa språk och uppträdande till vad som krävs i olika sammanhang. De skall lära sig ta del av andras åsikter och värderingar, att stå för sina egna och lära sig att kritiskt granska egna och andras resonemang. Eleverna skall också få kunskap om teckenspråkets uppbyggnad och grammatik. De skall lära sig de regler som gäller för olika samtalssituationer och också lära sig att man kan påverka och förbättra dem. Videotekniken ger möjligheter för eleverna att arbeta både med sitt eget och med andras teckenspråk.

Elever som kommer till specialskolan med påtagliga brister i teckenspråk skall få individuellt stöd för språkutvecklingen.

Dramatisk verksamhet skall ingå som en viktig del i arbetet. I improvisationer och rollspel skall eleverna leva sig in i och pröva olika roller, situationer och sätt att handla. De skall i dramatisk form förmedla erfarenheter, idéer och åsikter till andra i syfte att informera och engagera. De skall ta del av teaterföreställningar, direkt eller via TV och uppmuntras till dramalek, rollspel och teater under skoldagen.

Genom att göra videoinspelningar skall eleverna lära sig dokumentera och förmedla information och kulturell verksamhet. Eleverna skall få övning i att använda tolk i olika situationer.

De bör också få kännedom om det internationella handalfabetet och teckenspråk i andra länder, framför allt de nordiska. En orientering om dövas nationella och internationella organisationer bör ingå.

Utöver vad som ovan anges för samtliga stadier ingår följande i arbetet på de olika stadierna.

Lågstadiet

Eleverna skall utveckla sin förmåga att använda samtalet som arbetsform samt vänja sig vid att berätta.

De skall

- såväl spontant som förberett berätta och samtala om egna erfarenheter och äventyr, om händelser och människor i sagor, böcker, filmer och teater samt berätta och samtala med impulser från bilder,
- beskriva och diskutera iakttagelser och undersökningar samt utveckla idéer och förslag, pröva värderingar och attityder,
- diskutera aktuella händelser, problem och konflikter (t ex i klassråd),
- gradvis lära sig planera, redovisa och utvärdera gemensamt arbete,
- undersöka tecken och uttryck för att komma underfund med hur de svarar mot det som man kan iakttä eller vill säga och därvid skaffa sig kunskaper om språk och språkbruk.

Mellanstadiet

Utöver vad som ingår på lågstadiet skall eleverna vidareutveckla sin förmåga att använda samtalet som arbetsform. De skall också lära sig att som arbetsformer använda intervjuer, diskussioner och redovisningar samt formellt ordnade debatter och sammanträden i klassråd, elevråd och konferenser.

Högstadiet

Eleverna skall vidareutveckla vad de lärt sig på låg- och mellanstadierna. De skall gradvis lära sig att uttrycka sig logiskt, variera sitt teckenval och uttrycka sig kort, klart och konkret.

De skall

- medvetet anpassa språket till vad som krävs i olika samtalssituationer,
- analysera egna och andras påståenden, debattinlägg etc.
- lära sig något om människans språktillägnande
- lära sig något om hur språket ständigt förändras och vad detta beror på.

SVENSKA

LÄSNING, SKRIVNING OCH TAL

Målen – att lära sig läsa och skriva – är gemensamma för hörande, hörselskadade och döva, men vägarna att nå dessa mål är olika.

Undervisningen i svenska för döva kan inte baseras på hörsel och tal. De färdigheter döva elever skall utveckla genom undervisningen i svenska måste utgå från vad eleverna kan uppfatta med synen, teckenspråk och skriven svenska.

En del elever har hörselrester som är betydelsefulla att använda vid inläringen av svenska. De kan med hjälp av hörselteknisk förstärkning tillgodogöra sig undervisning via hörsel och tal, men kan ändå vara beroende av visuellt stöd genom skrift och tecken för att befästa färdigheterna.

LÄSNING

Alla stadier

HUVUDMOMENT

Läsning är en av de viktigaste vägarna för att ge eleverna kunskap i svenska språket och göra eleverna medvetna om skriftspråket som medel att öka sin kunskap.

På lågstadiet är det naturligt att de texter som används vid läsundervisningen ofta bygger på att läraren översätter till svenska vad eleverna berättar på teckenspråk. Andra texter måste översättas i den andra riktningen och förklaras på teckenspråk. Allt eftersom eleverna kan mer svenska bör lärarens arbete med översättning minska.

Efterhand bör eleverna öva sig i att använda enspråkiga ordböcker och lärarens roll som "ordbok" kan gradvis övertas av uppslagsböcker och ordböcker. Då kan också mer analys av texternas form och komposition komma in. Lärarens styrning av läsningen avtar

och inriktas mer mot textanalys när behovet av översättning minskar. Lästekniska övningar med avsökning och skumning bör ingå. Redan från första klass bör jämförelser mellan svenska och teckenspråk göras.

Lågstadiet

I arbetet ingår att eleverna

- utifrån det språk de har när de kommer till skolan lär sig läsa och utvecklar sin förmåga att läsa,
- vänjer sig vid att skaffa sig kunskaper, upplevelser, stimulans etc genom läsning av nyare och äldre bilderböcker, rim och ramsor, dikter, sagor och berättelser, barnböcker, facklitteratur för barn samt dagstidningar och tidskrifter,
- genom lek med ord och betydelser och samtal om form och innehåll stimuleras att iaktta och reflektera över olika sätt att bygga upp texter,
- lär sig använda ordnade förteckningar och uppslagsböcker,
- lär sig framföra meddelanden, dikter, egna sagor och berättelser etc på olika sätt för att informera, roa och engagera,
- får ta del av dikter, sagor, berättelser etc,
- får samtala om händelser, situationer, egna upplevelser och problem t ex samtala med kamrater och lärare om vad de läser: redogöra för innehållet, berätta om personer och händelser, om eventuella problem och konflikter, dra slutsatser etc,
- får pröva värderingar av och attityder till t ex könsroller, raser och våld som speglas i böcker, tidningar, serier etc,
- lär sig utnyttja skol- och folkbibliotek.

Mellanstadiet

I arbetet ingår utöver vad som anges för lågstadiet att eleverna

- utvecklar sin förmåga att läsa och reflektera över olika slags texter,
- läser barn- och ungdomsböcker som ger perspektiv på egna förhållanden och livsfrågor samt kunskaper om den värld de lever i,
- lär sig utnyttja facklitteratur, skriven för barn och ungdomar, även handböcker som rör aktuella intressen och kunskapsbehov,

- utvecklar sin förmåga att i samtal analysera och kritiskt granska hur texter av olika slag, även serier och annan massmarknadslitteratur, förhåller sig till den verklighet de kan iakttä eller skaffa sig kunskaper om på annat sätt,
- vänjer sig vid att använda uppslagsböcker, ordlistor och ordböcker som hjälpmedel i sina studier,
- i skolbiblioteket praktiskt lär sig biblioteks- och bokkunskap,
- uppmuntras att under skoldagen utnyttja och utveckla skolbibliotekets service till elever och personal samt göra reportage, tidningar, diktsamlingar etc.

Högstadiet

I arbetet ingår utöver vad som anges för lågstadiet och mellanstadiet att eleverna

- utvecklar intresse och förmåga att använda litteratur för att få kunskaper om den värld de lever i och perspektiv på egna förhållanden och livsfrågor. I ett brett urval av litteratur skall ingå dikter, romaner, noveller, facklitteratur och andra texter som belyser företeelser, förhållanden och relationer mellan människor i sammanhang som hem, skola, fritidsliv och arbetsliv,
- lär sig anpassa sitt sätt att läsa efter textens art och syftet med läsningen,
- utvecklar sin förmåga att iakttä och reflektera över olika sätt att bygga upp texter, så att form och innehåll stärker syftet med texten,
- utvecklar sin förmåga att både i samtal med andra och på egen hand analysera och kritiskt granska texter av olika slag, även serier och annan massmarknadslitteratur,
- lär sig se hur värderingar i fråga om texter, nationaliteter, socialgrupper, könsroller och yrkesroller präglar texter och hur egna förväntningar och värderingar styr vårt sätt att tolka texter,
- vänjer sig vid att självständigt utnyttja ordlistor, ordböcker, kataloger och uppslagsböcker samt skol- och folkbibliotek.

Studier av massmedier

På alla stadier skall eleverna

- använda tidningar, TV-program och film för att skaffa sig kunskaper om händelser, människor och livsfrågor i olika sociala sammanhang,

- i samverkan med andra ämnen producera och diskutera, t ex bildband, videogram, serier, tidningar eller filmer för att dokumentera, informera, väcka debatt och roa,
- skaffa sig kunskaper om massmediernas roll i samhället i samband med kritisk granskning av hur händelser, förhållanden eller problem framställs i dessa.

Inslag på danska eller norska skall förekomma i massmediestudierna för att eleverna skall få nordiska perspektiv på aktuella frågor och samtidigt vänja sig vid att läsa grannspråken.

SKRIVNING

Alla stadier

Eleverna skall uppmuntras till att uttrycka sig i skrift även om resultatet inte blir grammatiskt korrekt. När eleverna spontant skrivit meddelanden eller använder texttelefonen bör inte denna skrivaktivitet struktureras.

När eleverna arbetar med lärarledda skrivövningar bör de dock få lära sig att skriva korrekt. Gradvis skall de lära sig skriva i överensstämmelse med vedertagna normer för stavning, ordböjning, meningsbyggnad och ordval. De behöver då sådan grammatikundervisning att de kan förstå det svenska språkets struktur. Denna mer strukturerade skrivundervisning inleds redan på lågstadiet. Den skall kopplas till studiet av teckenspråkets uppbyggnad och svensk språklära och syfta till att lära ut grundstrukturen i svenska ord och meningar. Skrivövningarna skall vara tillämpningar av regler på alla språkliga nivåer från grafem till text.

Elevernas produktion av texter bör vara huvudinslaget i skrivundervisningen. De skall lära sig att bearbeta sina texter tillsammans med kamrater och lärare.

Eleverna skall lära sig att använda skrivning som ett medel för kontakt med andra människor. De skall berätta, meddela och beskriva, i brev eller via väggtidningar och affischer förmedla nyheter och debattera förhållanden och problem i avsikt att påverka och förbättra. De skall reflektera och fantisera över personliga upplevelser genom att skriva dikter, dagböcker, brev, berättelser, noveller etc.

Eleverna skall anteckna och sammanfatta, bearbeta och skriftligt redovisa kunskaper som de skaffat sig samt dokumentera händelser och beslut genom att t ex skriva arbetsplaner, utkast och protokoll.

Träning i maskinskrivning skall på ett naturligt sätt ingå i elever-

nas övriga skolarbete.

Utöver vad som ovan anges för samtliga stadier ingår följande i arbetet på de olika stadierna.

Lågstadiet

Arbetet på lågstadiet inriktas på att eleverna

- lär sig texta och skriva handstil samt vänjer sig vid att skriva tydligt,
- lär sig uttrycka tankar, känslor, åsikter och att framföra iakttagelser, frågor, upplysningar, önskemål etc genom att skriva meddelanden, berättelser, sagor, dikter, dagböcker etc,
- lär sig att göra sina texter tydliga och lättläsliga genom att dela upp vad de skriver i meningar och stycken och att använda stora bokstäver och skiljetecken.

Mellanstadiet

På mellanstadiet bör arbetet inriktas på att eleverna stabiliserar och utvecklar sin förmåga att skriva. Detta innebär framför allt att de utvecklar sin förmåga att ge uttryck åt vad de menar, vare sig de skriver sakliga redogörelser, fantastiska äventyrsberättelser och sagor eller poetiska texter på vers eller prosa.

Vidare fortsätter arbetet med att ge de egna texterna en tydlig form genom indelning i meningar och stycken samt användning av stora bokstäver och skiljetecken. Eleverna behöver också fortsatt stöd för att utveckla en tydlig handstil.

Högstadiet

Arbetet på högstadiet inriktas på att eleverna lär sig skriva så bra, att skrivandet blir ett självklart och ofta använt verktyg för kontakt med andra människor och fungerar som redskap i arbetet i skolan.

Detta innebär framför allt fortsatt arbete med att

- tillämpa de ökade kunskaperna om svenska språkets struktur,
- ge tydliga uttryck åt vad de menar,
- anpassa språkets innehåll och form till skrivsituationen, dvs med tanke på syftet med texten och dem som skall läsa den, och därvid ge sina texter en sammanhängande struktur.

I anslutning till sin skriftliga produktion fortsätter eleverna att lära sig motsvara formella krav i fråga om en tydlig handstil, språkriktighet och stilnivåer, stavning och användning av skiljetecken enligt vedertagna normer.

SPRÅKLÄRA

Alla stadier

I språkläran läggs särskild vikt vid sådana jämförelser mellan teckenspråk och svenska som kan leda till ökade insikter och ökad språklig säkerhet hos eleverna.

I arbetet ingår att eleverna

- får iaktta och diskutera hur teckenspråk och svenska varierar i olika situationer eller texter
- får jämföra teckenspråk, talspråk och skriftspråk och olika sätt att teckna, tala och skriva
- lär sig använda begrepp som ord, bokstav, ljud, vokal, konsonant, stavelse, stam, ändelse, ordföljd, mening, stycke och skilje-tecken i samtal om ord och texter
- lär sig ordklasserna, i första hand de vanligaste formerna av substantiv, verb och adjektiv
- studerar svenska språkets byggnad under jämförelse med teckenspråkets: ordklasser, satser och satsdelar
- utvecklar sin förmåga att iaktta och diskutera hur teckenspråk och svenska används i olika sammanhang och med olika syften
- undersöker språkbruk och språkskillnader och får kunskap om vad skillnaderna beror på: språkbruk i olika grupper, talspråk, skriftspråk, dialekter, det offentliga språket.

TAL OCH AVLÄSNING

Alla stadier

Eleverna skall få grundläggande kunskaper om hur tal, avläsning av tal samt talorganen fungerar.

Uttalsundervisningen är en del av undervisningen i svenska och skall bygga på varje enskild elevs förutsättningar, ha individuell målsättning och utgå från de begrepp och det språk eleven behärskar.

Det är viktigt att undervisningen i andra moment, t ex läsning av texter för innehållets skull, inte kombineras med uttalsövningar. Eleven kan lätt uppleva sådana situationer som konfliktfyllda och med olika krav.

I uttalsundervisningen skall eftersträvas att ge eleverna återkoppling av sitt tal via syn, hörsel eller känsel.

Eleverna skall, med stöd av handalfabet och tecken och med förklaringar på teckenspråk, i uttalsundervisningen få övning i att använda röst och artikulation. De skall arbeta med meningsfullt talspråk i rytmiska helheter. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att elever kan ha olika möjligheter att använda kinestetisk och/eller auditiv kontroll av sitt tal.

SPRÅKEN I DE NORDISKA LÄNDERNA

Alla stadierna

Övning i att förstå enkel norska och danska i skrift. Någon orientering om övriga språk i de nordiska länderna bör även ges.

ENGELSKA

Engelska ingår i specialskolans undervisning därför att

- medborgare från ett litet språkområde har behov av kunskaper i ett världsspråk. Engelska talas som modersmål eller används som kontaktspråk över stora delar av världen,
- eleverna skall bli medvetna om att språket är ett uttryck för olikartade levnadsförhållanden, annorlunda kultur, olika begreppsindelning i skilda länder,
- färdighet i engelska är värdefull för elevernas fortsatta studier och framtida yrkesverksamhet.

MÅL Genom studierna i engelska skall eleverna i första hand utveckla sådana färdigheter att de:

- kan läsa och förstå texter av olika slag,
- kan använda språket i skrift i olika former.

Färdigheter som bygger på hörsel och tal skall anpassas efter elevernas individuella förutsättningar.

Undervisningen bör vidare leda till att eleverna:

- vill och vågar använda engelska,
- får kännedom om och intresse för vardagsliv, arbetsliv, samhällsförhållanden och kultur i främst engelsktalande länder,
- blir medvetna om den betydelse engelska har för kontakter med människor i olika delar av världen.

Alla stadier

HUVUDMOMENT

Undervisningen i engelska för döva/hörselskadade elever syftar i första hand till att eleverna skall kunna läsa och förstå texter av

olika slag samt använda språket i skrift i enkla former. Hör- och talövningar skall anpassas till elevernas förutsättningar.

Undervisningen skall utgå från att eleverna läser och skriver ord, fraser och meningar. Innehållet i de texter som eleverna läser ska diskuteras på teckenspråk. Grammatikstudierna skall bedrivas på teckenspråk.

Undervisning bör om möjligt ges i teckenspråk från engelsktalande länder, särskilt American Sign Language.

FRANSKA/TYSKA

Tyska och franska ingår i specialskolans läroplan därför att

- Sverige har ett stort behov av internationella kontakter och elevernas möjligheter till sådana kontakter ökas genom kunskaper i ett andra främmande språk,
- eleverna skall bli medvetna om att språket är ett uttryck för olikartade levnadsförhållanden, annorlunda kultur, olika begreppsindelning i skilda länder,
- färdighet i franska/tyska är värdefull för elevernas fortsatta studier och framtida yrkesverksamhet.

MÅL Genom studierna i franska/tyska ska eleverna i första hand utveckla sådana färdigheter att de:

- kan läsa och förstå texter av olika slag,
- kan använda språket i skrift i olika former.

Färdigheter som bygger på hörsel och tal skall anpassas efter elevernas individuella förutsättningar.

Undervisningen bör vidare leda till att eleverna:

- vill och vågar använda franska/tyska,
- får kännedom om och intresse för vardagsliv, arbetsliv, samhällsförhållanden och kultur i främst de fransk-/tysktalande länderna,
- blir medvetna om den betydelse franska/tyska har för kontakter med människor i olika delar av världen.

Högstadiet

HUVUDMOMENT

Undervisningen i franska/tyska för döva/hörselskadade elever syftar i första hand till att eleverna skall kunna läsa och förstå texter av

olika slag samt använda språket i skrift i enkla former. Hör- och talövningar skall anpassas till elevernas förutsättningar.

Undervisningen skall utgå från att eleverna läser och skriver ord, fraser och meningar. Innehållet i de texter som eleverna läser skall diskuteras på teckenspråk. Grammatikstudierna skall bedrivas på teckenspråk.

RYTMIK/DRAMA

Rytmik/drama ingår i specialskolans läroplan därför att

- eleverna skall lära känna viktiga delar i samhällets kultur, teater, mim, dans och musik
- eleverna skall få en stärkt kropps-, rums- och formuppfattning och ett rytmiskt och avspänt sätt att röra sig
- eleverna skall få uppleva glädjen i att skapa och uttrycka sig på olika sätt tillsammans.

MÅL Eleverna skall i undervisningen få vidgade möjligheter att ge uttryck för upplevelser, känslor och stämningar.

Undervisningen skall leda fram till att eleverna får större förmåga att leva sig in i andras situationer.

Genom undervisningen skall eleverna få möjlighet att uttrycka sig i mim, drama, improvisationer och teater samt lära känna rytmer och danser. Undervisningen skall syfta till att stärka elevernas kropps-, rums- och formuppfattning och ge dem ett rytmiskt och avspänt sätt att röra sig. Här ingår även andnings- och avspänningsövningar.

Undervisningen skall medverka till att eleverna får kontakt med samhällets kulturutbud i form av bl a mim, teater, balett och musik.

Alla stadier

HUVUDMOMENT

Eleverna skall få dramatisera sagor, händelser, egna idéer och använda lek, improvisationer, mim och teater för att leva sig in i andra situationer och ge uttryck åt känslor, stämningar och upplevelser. Elevernas egna upplevelser och anknytningar till aktuella arbetsområden i andra ämnen bör även ingå i undervisningen.

I undervisningen skall eleverna få leka med tecken och ord, göra rörelselekar och teckna och mima visor, ramsor och dikter.

Undervisningen skall innehålla övningar som leder fram till större trygghet och bättre kontakt i gruppen, moment som låter eleverna

pröva följsamhet och ledarskap och som övar anspänning–avspänning. I undervisningen skall eleverna få möjlighet att öva kropps-, rums- och formuppfattning.

Eleverna skall få känna/höra ljud–icke ljud och öva tidsaccent (långt–kort, snabbt–långsamt), dynamisk accent (starkt–svagt) och melodisk accent (lågt–högt). De skall få öva olika rytmmonster och lära känna olika danslekar och danser, folkdans, sällskapsdans, diskodans och jazzbalett. De bör härvid få kännedom om olika grundläggande taktarter.

Med avvägning mot elevernas hörselrester bör även musik ingå i undervisningen.

Genom undervisningen skall eleverna få ta del av olika delar av samhällets kulturutbud från scen och inspelningar som t ex teater, mim och balett, pop och jazz. Särskilt intresse skall ägnas dövas egen produktion.

Timplaner

LÅGSTADIET (Årskurs 1–4)

Ämne	Stadieveckotimmar
Bild	4
Idrott	12
Matematik	18
Rytmik/drama ¹	6
Orienteringsämnen	24
Slöjd	5
Språkblock	51
Svenska	
Teckenspråk	
Summa	120

¹⁾ För hörande tal- och språkstörda elever ingår även musik.

MELLANSTADIET (Årskurs 5–7)

Ämne	Stadieveckotimmar
Bild	6
Hemkunskap	3
Idrott	9
Matematik	15
Rytmik/drama ¹	3
Orienteringsämnen	21
Samhällsorientering	(15)
Naturorientering	(6)
Slöjd	9
Språkblock	37
Svenska	
Teckenspråk	
Engelska	
Summa	103

¹⁾ För hörande tal- och språkstörda elever ingår även musik.

FÖRESKRIFTER FÖR TIMPLANER

1 Veckotimmar

Med veckotimme avses en lektion i veckan i en årskurs. I timplanerna anges för varje stadium det sammanlagda antalet veckotimmar i olika ämnen och ämnesgrupper (stadieveckotimmar). Lågstadiet omfattar fyra årskurser och övriga stadier tre årskurser vardera.

Rektor beslutar om stadieveckotimmarnas fördelning på årskurserna inom stadiet och efter hörande av arbetsenhetskonferensen om antalet stadieveckotimmar på ämnena i språkblocket. Antalet veckotimmar som förläggs till olika årskurser skall därvid uppgå till

HÖGSTADIET (Årskurs 8–10)

Ämne	Stadieveckotimmar
Barnkunskap	1
Bild	5
Hemkunskap	4
Idrott	9
Matematik	12
Rytmik/drama¹	3
Orienteringsämnen	28
Samhällsorientering	(15)
Naturorientering²	(13)
Slöjd	6
Språkblock	24
Svenska	
Teckenspråk	
Engelska	
Tillval	11
Summa	103

¹⁾ För hörande tal- och språkstörda elever ingår även musik.

²⁾ Därav två veckotimmar för teknik.

åk 1 *åk 2* *åk 3* *åk 4* *åk 5* *åk 6* *åk 7* *åk 8* *åk 9* *åk 10*
 26 28 32 34 34 34 35 34–35 34–35 34–35

Det sammanlagda antalet stadieveckotimmar i årskurserna 8–10 skall uppgå till 103.

Teckenspråk, svenska och matematik skall förekomma i varje årskurs. Engelska skall förekomma i varje årskurs fr o m årskurs 5.

Om skolans styrelse med stöd av punkt 13 har beslutat att engelska skall förekomma fr o m årskurs 4 eller i högre årskurs, skall ämnet förekomma i varje årskurs fr o m beslutad årskurs.

Tid för tillval skall förekomma i var och en av årskurserna 8, 9 och 10 enligt föreskrifter i punkt 3.

2 Fria aktiviteter

Utöver den verksamhet som skall äga rum enligt timplanen skall på mellan- och högstadiet även förekomma fria aktiviteter. De fria aktiviteterna skall på mellanstadiet omfatta tid motsvarande två stadiesveckotimmar och på högstadiet tid motsvarande fem stadiesveckotimmar.

Rektor beslutar om fördelningen av tiden för fria aktiviteter på årskurserna. Om skolans styrelse beslutat införa samlad skoldag skall ytterligare tid avsättas för fria aktiviteter. Sådana skall anordnas under de delar av skoldagen, som inte tas upp av lektioner, av verksamhet som ersätter lektioner, av morgonsamling eller behövlig tid för vila och måltider. Den samlade skoldagen får inte överstiga fem timmar och 20 minuter i årskurserna 1 och 2 och får omfatta högst åtta timmar i övriga årskurser.

Elev är skyldig att delta såväl i timplanebunden verksamhet som i fria aktiviteter.

3 Tillval

På högstadiet skall för tillval avsättas en tid om elva stadiesveckotimmar. Rektor beslutar om stadiesveckotimmarnas fördelning i årskurserna.

Som tillval skall anordnas treåriga kurser i B-språk (franska och tyska) om minst två elever väljer respektive språk. Skolans styrelse beslutar om en tillvalskurs skall anordnas när endast en elev väljer tillvalskursen. Om tillvalskurs i hemspråk finns föreskrifter i punkt 10. Därutöver anordnas andra tillvalskurser enligt beslut av skolans styrelse.

Kursernas längd kan variera mellan en termin och tre år. Inom ramen för de resurser skolenheten erhåller i statsbidrag har beräknats de antal lärarveckotimmar som normalt erfordras för tillvalskurser.

Elev är skyldig att delta i tillvalskurs(er) om tillsammans elva stadiesveckotimmar under de tre årskurserna på högstadiet. Föräldrar till elev har varje läsår rätt och skyldighet att i samråd med eleven (jfr 25 § skollagen) välja mellan de av skolans styrelse beslutade alternativen. Treårig kurs i språk får i årskurs 10 väljas endast av elev som tidigare deltagit minst ett år i den treåriga utbildningen i ämnet.

4 Temastudier

På samtliga stadier skall tid stå till förfogande för temastudier. På högstadiet gäller därvid sammanlagt tolv stadieveckotimmar som riktvärde.

5 Alternativkurser

På högstadiet finns alternativa kurser i ämnena matematik och engelska. Föräldrar till elev väljer i samråd med eleven för varje läsår alternativkurs.

6 Orienteringsämnena

I orienteringsämnena ingår samhälls- och naturorientering. På lågstadiet skall också ingå moment från hemkunskap, teknik, slöjd och bild. I samhällsorienterande ämnen ingår geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap. I naturorienterande ämnen ingår biologi, fysik, kemi och teknik.

7 Enskild undervisning och gruppundervisning

I specialskolan skall lärarveckotimmar avdelas för varje enskild elevs uttalsundervisning och för elever som kommer till skolan med påtagliga brister i teckenspråk. Undervisningen skall äga rum enskilt eller i mindre elevgrupp under lektionstid för eleven. Elev skall även vid behov få stödundervisning enskilt eller i grupp i andra ämnen.

8 Slöjd

På låg- och mellanstadierna omfattar undervisningen i slöjd för alla elever två slöjdarter, dels textilslöjd, dels trä- och metallslöjd. På högstadiet skall eleverna inom det gemensamma ämnet slöjd utöver att arbeta med moment från såväl textil- som trä- och metallslöjd ges möjlighet att välja arbetsuppgift med inriktning mot endera slöjdararten.

9 Maskinskrivning

Eleverna skall ges färdighetsträning i maskinskrivning i samband med arbetsuppgifter i andra ämnen. Träningen i maskinskrivning kan också väljas som fri aktivitet och/eller ingå som moment i tillvalskurs.

10 Hemspråk m m

Undervisning i hemspråk som ämne erbjuds de elever vars föräldrar använder ett annat språk än svenska eller teckenspråk. Samma elever skall även erbjudas studiehjälpen på hemspråk i annat eller andra ämnen om så bedöms nödvändigt. Skolan skall också anordna särskild undervisning i svenska som främmande språk för dessa elever. I sådan undervisning är deltagande obligatoriskt.

På högstadiet kan elever välja hemspråk som tillval. Tillvalskurserna skall då i första hand behandlas som varje annat valalternativ skolan erbjuder eleverna. Först om det antal elever som valt ett visst hemspråk är så lågt att undervisningen normalt inte skulle kunna anordnas behöver skolan överväga att den särskilda hemspråkskursen tas i anspråk. Rektor beslutar om detta.

11 Periodläsning

Antalet veckotimmar för ett ämne eller en ämnesgrupp inom en årskurs behöver inte fördelas jämnt på samtliga veckor under läsåret. För att underlätta en mer koncentrerad behandling av ett stoff, samlad undervisning eller temastudier kan rektor besluta om periodläsning.

12 Raster

Längre förflyttning under skoldag till och från undervisningslokal räknas ingå i rast. Elevernas förberedande och avslutande göromål i samband med lektion räknas ingå i lektion. I samband med lektion i idrott bör dock rasttid utnyttjas för omklädning och dusch.

AVVIKELSER FRÅN GÄLLANDE TIMPLAN

13 Jämkning

Skolans styrelse får, om särskilda skäl föreligger, besluta om jämkning mellan stadierna i fördelning av antalet stadiveckotimmar i ämnena. Den sammanlagda tiden per ämne i specialskolan får dock inte ändras, om inte skäl för ändring enligt punkt 15 och/eller punkt 19 föreligger. Under de två till fyra första veckorna på varje stadium kan undervisningstiden och skoldagen i övrigt begränsas för eleverna i syfte att underlätta skoldagen respektive stadieövergångarna.

Om en undervisningsgrupp/klass omfattar elever ur två eller flera årskurser får skolans styrelse besluta om sådan avvikelse från timplanen att den sammanlagda tiden för ett ämne minskar eller ökar med högst en stadiveckotimme. Totala antalet stadiveckotimmar för en elev under specialskolan får dock inte ändras.

14 Hemspråk m m

Undervisning i hemspråk, studiehandledning på hemspråk och undervisning i svenska som främmande språk enligt punkt 10 ersätter undervisning av motsvarande omfattning i ett eller flera ämnen eller deltagande i motsvarande omfattning i fria aktiviteter.

15 Anpassad studiegång

Om i undantagsfall en enskild elev inom ramen för undervisningen

enligt läroplanen och/eller specialskolans kommentarmaterial inte kan erhålla en utbildning som i rimlig grad är anpassad efter hans eller hennes behov, intressen och anlag får skolans styrelse efter hörande av elevvårdskonferensen besluta om avvikelser från timplanen – anpassad studiegång.

Anpassad studiegång innebär förskjutning i antalet veckotimmar mellan olika ämnen på timplanen eller mellan timplanebunden undervisning och fria aktiviteter.

På högstadiet kan därutöver delar av utbildningen för en enskild elev förläggas till arbetsplats utanför skolan. Under sådan tid skall eleven ha handledare som är anställd på arbetsplatsen och stöd av skolans personal. Eleven skall fortlöpande beredas undervisning i skolan i vissa grundläggande färdigheter.

16 Modifierad kurs- och timplan

Styrelserna för Åsbackaskolan och Hällsboskolan får efter hörande av elevvårdskonferensen och i samråd med föräldrarna besluta om erforderliga modifieringar av kurs- och timplaner så att undervisningen anpassas till elevernas särskilda förutsättningar.

17 Befrielse från religionskunskap

Religionskunskap ingår i ämnesgruppen samhällsorienterande ämnen. För undervisningsgrupp i vilken ingår elev som befriats från undervisning i religionskunskap enligt 27 § andra stycket skollagen (1962:319) skall lärostoffet i religionskunskap behandlas under särskilda på förhand bestämda lektioner. I den mån en veckotimme för eleven motsvarar 37 lektioner under ett läsår skall religionskunskap därvid omfatta följande antal lektioner per stadium.

<i>Stadium</i>	<i>L</i>	<i>M</i>	<i>H</i>
Antal lektioner	222	175	148

18 Musik

För elev, som deltar i frivillig musikundervisning anordnad av specialskolan i samarbetet med kommunen, får – om verksamheten inte kan förläggas till icke timplanebunden tid – tiden för annan undervisning minskas med sammanlagt högst 20 lektioner för läsår. För varje elev bör minskningen fördelas på flera olika ämnen.

19 ADL-träning m m

För rörelsehindrade elever skall tid för anpassning till dagligt liv (ADL), sjukgymnastik och undervisning som avser elevernas arbets träning, ersätta tid för ämnen eller tid för annan verksamhet under skoldagen i motsvarande omfattning.

**Social Science
Available**

Specialskolan för synskadade

Elevgrupper

Definitioner av synskadade med hänsyn till studiesituationen i skolan (definitionerna är utformade i relation till Världshälsoorganisationens rekommendationer från 1980).

Gravt synskadad

(Kategori enligt WHO 5–6.)

Ingen syn eller mycket ringa synrester. Ledsynen är påverkad och saknas i okänd eller komplicerad miljö. Synskärpan uppgår till mindre än 0,005 (2/60, fingerräkning på 2 meter). Detta innebär att läsning huvudsakligen måste ske via andra sinnen än synen; punktskrift, läsapparat eller talband. Vissa gravt synskadade kan läsa något litet med sin synrest, t ex via slutet TV-system men i huvudsak används andra läsmедier.

Synsvag

Uttalat synsvag. (Kategori enligt WHO 4.)

Små synrester finns. Dessa kan vara av olika art, varför behoven av hjälpmedel och specialpedagogik varierar. Ledsyn finns, men är beroende av god belysning. Synskärpan ligger mellan 0,05 och 0,1 (mindre än 0,12). Läsning med synen är möjlig men fordrar hjälpmedel av olika slag. Komplettering med inspelade band kan behövas då läsningen är långsam och sker med stor ansträngning.

Måttligt synsvag

(Kategori enligt WHO 3.)

Goda synrester. Ledsynen är tillfredsställande. Synskärpan ligger mellan 0,1 och 0,3. Läsning med synen kan ske med hjälpmedel.

Lätt synhandikappad

(Kategori enligt WHO 2.)

Lätt nedsatt synskärpa, som ligger mellan 0,3 och 0,7. Vanligen klaras läsning utan svårighet.

Anm.: I de fall då synfältet är inskränkt kan en person vara mer handikappad beträffande ledsynen än då det gäller läsmöjligheten. WHO-kategorierna avser främst den synskadades synskärpehandikapp.

Nedsättning i andra synfunktioner, som ljusadaptionsförmågan, kontrastkänsligheten m m eller felaktig funktion i ögonens yttre eller inre muskler, vilket påverkar läsprocessen, kan också innebära behov av åtgärder för eleven.

Arbetsätt

Skolarbetet kräver en mycket hög grad av koncentration hos den synskadade. Arbetet blir därför mer tröttande än för seende elever. Det är viktigt att auditiva undervisningssätt inte bedrivs så renodlade, att eleverna försjunkar i passivt lyssnande.

Synskadade arbetar ofta i en långsammare studietakt än seende. Praktiska moment, blindskrifts- och talboksläsning kan ta lång tid och kräva upprepade övningar.

Konkretisering är av största betydelse vid all undervisning av synskadade, för att undvika luckor i deras föreställningsvärld. Eleverna skall få undersöka omgivningen inne och ute och få bekanta sig med föremål genom att känna på ytor och former samt klappa och skaka olika ting. Den konkreta upplevelsen av omgivningen skall aktivera elevernas känsel, lukt, smak och hörsel.

Eleverna är beroende av att den omgivande miljön (t ex lokaler, inredning, material och färgsättning) främjar deras orienteringsförmåga och säkerhet.

En god, välplanerad allmänbelysning och lämplig tillsatsbelysning är en viktig förutsättning för verksamheten.

Bländande dagsljus bör undvikas.

Eleverna måste ges rika möjligheter att undersöka och analysera olika material.

Elever med sådana synrester att de kan uppfatta starka färger och kontraster bör stimuleras att arbeta med bilder och föremål i färg.

Jämsides med inlärandet av de tredimensionella grundformerna bör man arbeta med formens tvådimensionella bild, på t ex ritmuff för att öka elevernas förmåga att kunna ta del av reliefkartor, diagram och arbetsbeskrivningar.

Kursplaner

Kursplanerna i Lgr 80 gäller även för specialskolan för synskadade med de kompletteringar och ändringar som anges för följande ämnen. I övriga ämnen skall moment och formuleringar som bygger på fullgod syn anpassas till synskadade elevers förutsättningar.

I följande ämnen har tillägg gjorts för undervisning av synskadade elever:

Moment som ingår i all verksamhet vid specialskolan:

- Sinnesträning
- ADL-träning

Tillägg till ämnen som ingår i läroplanen för grundskolan:

- Bild och form
- Svenska

Speciella ämnen för synskadade, som bedrivs som individuell träning:

- Förflyttningsteknik
- Läsning med tekniska hjälpmedel
- Synträning.

SINNESTRÄNING

Övning i att utnyttja de övriga sinnen ingår som en naturlig del i samtliga ämnen.

Målet för sinnesträningen är

- att göra eleven medveten om möjligheten att kompensera synförlusten med hjälp av de övriga sinnen
- att utnyttja den information de övriga sinnen lämnar
- att lära sig att sortera ut den för ögonblicket mest värdefulla informationen
- att eleven självständigt skall klara sitt dagliga liv.

Hörseln är det sinne som kompenserar synförlusten mest. Den informerar om omgivningen när den synskadade orienterar sig och förflyttar sig. Känslerna ger den synskadade information om föremåls beskaffenhet, som storlek, form, material och struktur. Muskelsinnet, som är nära knutet till känslerna, hjälper den synskadade att ha en riktig uppfattning om sin kropp och dess rörelsemöjligheter genom att ange graden av muskelspänning och tryck, kroppens läge och kroppsdelarnas ställning. Lukt och smak är två sinnen som hör nära samman.

Undervisningen skall sträva efter att låta information genom sinnen samverka så att den synskadade får en realistisk bild av sig själv och omvärlden.

ADL

Målet för ADL-träning är att göra eleven så väl rustad som möjligt för

- att leva ett harmoniskt självständigt och innehållsrikt liv,
- att göra eleven medveten om sig själv och sina behov
- att uppöva elevens förmåga att fungera i närmiljö och samhälle,
- att lära eleven att använda de hjälpmedel som finns för synskadade,
- att träna eleven att som vuxen efter sina förutsättningar klara boende, arbete och fritid.

ADL-träningen får inte bli en isolerad företeelse några timmar i veckan utan bör uppmärksammas i all verksamhet i skolan och i hemmet. ADL-träningen bör ges i ett naturligt sammanhang för att bli så realistisk som möjligt. För ett gott resultat är det viktigt att föräldrar och skolans personal samarbetar.

BILD OCH FORM

MÅL Undervisningen i bild och form skall så långt som möjligt ha samma målsättning som ämnet bild i grundskolan.

På grund av elevens synhandikapp går det inte att i samma utsträckning arbeta med tvådimensionell bildframställning, bildanalys och bildkommunikation.

Huvudvikten i undervisningen måste därför vara att ge eleven rika möjligheter att i plastisk och tredimensionell form uttrycka känslor, värderingar och åsikter om sig själv och omvärlden.

RUMS- OCH KROPPSUPPFATTNING

HUVUDMOMENT

Undervisningen syftar till att ge de synskadade eleverna ökad medvetenhet om sin egen kropp och dess förhållande till rummet.

Övningar där man undersöker den egna och andras kroppar (t ex mäter proportioner) i olika situationer, tränar lägesbegrepp och rörelser (skapande dramatikövningar) är av stor betydelse för att kunna omsätta kunskaperna i bild och modellarbete.

FORMUPPFATTNING

Att inte se innebär att man måste hämta all information om omvärlden via de andra sinnen, hörseln, känseln, lukten och smaken. Sinnesträning är därför en nödvändig förutsättning och ett komplement till formundervisningen. En stor del av begreppsbildningen bygger normalt på synintryck. Genom att bli på taktill väg lära sig grundformerna och andra elementära begrepp får eleverna lättare att tillägna sig ett föremåls form och uppbyggnad.

SVENSKA

HUVUDMOMENT

TALA OCH LYSSNA

För den synskadade är det talade språket det viktigaste kommunikationsmedlet.

Ord och uttryck måste konkretiseras för att eleven skall få en riktig begreppsuppfattning.

Eleven skall utveckla sin förmåga

- att förstå beskrivningar och att själv kunna ge en uttömmande beskrivning
- att tillgodogöra sig muntliga instruktioner,
- att minnas situationer där anteckningsmöjligheter fattas,
- att aktivt lyssna och sortera ut väsentligheter,
- att tolka situationen genom att lyhört lyssna på samspelet i gruppen,
- att uppfatta kommunikativa signaler och att vända sig till den han talar med.

För synskadade är verksamhet med skapande dramatik viktig för att öva kroppsuppfattning och kroppens rörelsemöjligheter. I arbetet bör ingå övningar i hur gester, hållning och minspel uttrycker attityder och känslor. Övningarna skall också träna uttrycksmöjligheter och nyanseringar i det talade språket.

FÖRBEREDANDE LÄSNING

Den synskadade nybörjaren har inte mött skriven text lika ofta som den seende. Moment som ofta är självklara för en seende nybörjare måste särskilt uppmärksammas i undervisningen av den synskadade eleven.

LÄSNING

I arbetet ingår

- att lära sig läsa punktskrift
- att använda talbok
- att känna igen svartskriftsbokstävernas form för att kunna utnyttja vissa tekniska hjälpmedel.

SKRIVNING

I arbetet ingår

- att skriva punktskrift på maskin
- att skriva punktskrift på reglett
- att skriva vanlig skrivmaskin för den skriftliga kommunikationen med seende,
- att lära sig skriva sitt namn med penna.

STUDIETEKNIK VID LÄSNING AV PUNKT-SKRIFTS- OCH TALBOK

Det tar ofta längre tid att läsa punktskrift och talbok än att läsa svartskrift. Det är därför viktigt att de synskadade eleverna tillägnar sig en god studieteknik, så att de kan lära sig snabbt att hitta i punktskrifts- och talböcker. Eleverna skall lära sig utnyttja åskådningsmaterial som ersättning för bilder, kartor och diagram som finns i svartskriftsböcker.

I svartskriftsböcker finns ofta illustrationer till delar av texten. Reliefbilder och reliefkartor kan inte lämna samma omfattande information. Ibland utelämnas helt svartskriftsbokens illustration i punktskrifts- och talboken. Den synskadade eleven måste därför tillägna sig förmågan att utnyttja verkliga föremål, modeller, reliefbilder och reliefkartor vid studiet av punktskrifts- och talboks-texter.

Eleven skall få övning i

- att snabbt kunna slå upp en sida i en punktskriftsbok eller ett avsnitt i en talbok,
- att med rätt teknik kunna använda innehållsförteckningar
- att skumläsa i en punktskriftsbok samt att snabbt kunna ta fram fakta ur en talbok,

- att föra anteckningar på fickminne och kassettbandspelare,
- att bearbeta anteckningar inspelade på band,
- att avläsa tabeller och diagram i punktskriftsböcker,
- att utnyttja verkliga föremål, modeller, reliefbilder och reliefkartor vid läsning av punktskrifts- och talböcker.

FÖRFLYTTNINGSTEKNIK

Förflyttningsteknik är det ämne där den synskadade eleven lär sig att på ett tryggt, effektivt och bekvämt sätt kunna ta sig från en plats till en annan med hjälp av övriga sinnen. Undervisningen skall ske individuellt och skall börja i tidig ålder.

MÅL Målet med förflyttningsundervisningen är att göra eleven så självständig som möjligt.

HUVUDMOMENT

ÖVNINGAR UTAN TEKNISKA HJÄLPMEDEL

I orienteringsövningar ingår sinnesträning, bedömning av riktning och avstånd, gångövningar, avspänningsövningar, rumsbeskrivning och tolkning av reliefkartor.

Ledsagningsövningar har till syfte att eleven skall lära sig att med hjälp av seende ledsagare förflytta sig i känd och okänd miljö. Eleven skall ta så aktiv del i ledsagningsmomenten att han själv kan instruera och få hjälp av en främmande ledsagare.

Genom självskyddsövningar skall eleven lära sig att förflytta sig på egen hand i känd och okänd miljö under upprätthållande av största möjliga självskydd.

ÖVNINGAR MED TEKNISKA HJÄLPMEDEL

Eleverna skall lära sig använda olika tekniska hjälpmedel, t ex käpp.

Personer med synrester använder oftast kort käpp, s k markeringskäpp, medan gravt synskadade använder lång käpp, teknikkäpp som når upp till brösthöjd. Båda käpparna är vita och försedda med reflexer.

Diagonaltekniken används mest inomhus och av elever med synrester. Man håller käppen diagonalt framför sig.

Vid pendelteknik utgår käppens rörelser från kroppens mittlinje. Käppen pendlas från sida till sida med utslag som är något större än kroppens bredd.

Vid förflyttning växlar man mellan diagonal- och pendelteknik beroende på miljö och eventuella hinder.

LÄSNING MED TEKNISKA HJÄLPMEDEL

MÅL Undervisningen syftar till att ge eleven möjlighet att med hjälp av läsapparat ta del av sådant tryckt material, som inte finns tillgängligt på punktskrift eller inte kan föras över till punktskrift. I första hand är det fråga om kortare texter av personlig karaktär som brev, kontoutdrag och andra skrivelser av privat natur. Det är viktigt för den synskadades utveckling till en självständig och harmonisk människa, att på detta sätt få möjlighet att bevara sin integritet.

Det är också betydelsefullt för eleven, att få tillgång till de lexikon, uppslagsböcker och den referenslitteratur, som inte finns på punktskrift.

HUVUDMOMENT

Hjälpmedlens skötsel och manöverorgan.

Alfabetet i svartskrift (versaler och gemena).

Läsning av text med varierande typografi och svårighetsgrad.

Siffror och matematiska symboler.

Orientering i lämpliga böcker och tidskrifter av olika utförande och format.

SYNTRÄNING – för elever med synrester

MÅL Synträningen syftar till att den synskadade eleven skall uppnå maximal förmåga att utnyttja synresterna och därmed öka förutsättningarna för ett självständigt liv.

HUVUDMOMENT Träningen skall ge eleverna övningar, som utvecklar både det centrala och det perifera seendet, såväl när- som avståndsseende. Här ingår övningar som motsvaras av situationer som är vanliga för eleverna, t ex koordination öga-hand och öga-fot.

Eleverna skall uppnå så stor förmåga som möjligt att klara arbetet på nära håll (t ex läsa, skriva, tolka bilder), på mellanavstånd (titta på TV, skriva på maskin, slöjda) och på långt avstånd (läsa på skoltavlan, skyltar).

Den synskadade eleven hjälps att strukturera sina synintryck. Beroende på synresternas kvalitet och på hur långt eleven kommit i sin förmåga att använda synrester, tränas de att:

- urskilja färger och former
- upptäcka likheter och olikheter
- uppfatta föremål i rörelse: från ögat-mot ögat, både horisontellt och vertikalt.

För vissa elever är det lämpligt att använda svartskrift och dessa elever förses då med böcker med tydlig och ofta uppförstorad text. Ibland kan ett optiskt hjälpmedel vara till nytta, liksom även slutet TV-system. Ibland krävs en kombination av flera läsmidier.

Flera av de hjälpmedel som den synskadade eleven måste använda är mycket avancerade. Därför måste tillräcklig tid avsättas för att eleven skall lära sig att behärska dem.

Synträningen blir mycket varierande, eftersom varje elev har olika problem och förutsättningar.

Det är därför viktigt att elevens synstatus m m utreds noggrant och att läraren blir informerad.

För den flerhandikappade, synskadade eleven kan ofta tilläggs-handikappet verka hämmande på förmågan att utnyttja synresterna. Därför bör dessa elever få nya strukturerade övningar.

Denna träning sker i skolan, dels i klassrummets olika situationer och dels i en särskild klinik, som utrustats för ändamålet.

I vissa avsnitt går träningen hand i hand med den undervisning, som ges i ämnet Bild och form.

Timplaner

LÅGSTADIET (4-årigt)

Ämne	Antal stadieveckotimmar
Engelska	2
Idrott	13
Matematik	17
Musik	6
Orienteringsämnen	22
Slöjd	8
Svenska	33
Bild och form	4
Hemkunskap	2
Maskinskrivning	1
Summa	108
Individuell träning	högst 12
	120

MELLANSTADIET (3-årigt)

Ämne	Antal stadieveckotimmar
Bild och form	5
Engelska	10
Hemkunskap	5
Idrott	11
Matematik	11
Musik	4
Orienteringsämnen	17
Samhällsorienterande	(12)
Naturorienterande	(5)
Slöjd	11
Svenska	22
Maskinskrivning	6
Summa	102
Individuell träning	högst 9
	111

Kommentarer

Individuell träning i handikappkompenserande ämnen

Elev på lågstadiet skall kunna få individuell träning i handikappkompenserande ämnen t ex förflyttningsteknik, läsning med tekniska hjälpmedel, synträning, namnskrivning m m under högst 12 stadieveckotimmar utöver ordinarie timmar. På mellan- och högsta-dierna skall individuell träning kunna ges med högst 9 veckotimmar per stadium.

Individuell träning skall vara obligatorisk efter beslut av elevvårdskonferens.

HÖGSTADIET (3-årigt)

Ämne	Antal stadiesveckotimmar
Barnkunskap	1
Bild och form	4
Engelska	9
Hemkunskap	4
Idrott	9
Matematik	12
Musik	2
Orienteringsämnen	30
Samhällsorienterande	(15)
Naturorienterande	(15)¹
Slöjd	5
Svenska	10
Tillval	11
Maskinskrivning	3
Summa	100
Individuell träning	högst 9
	109

¹⁾ Därav två veckotimmar för teknik

Beslutet skall ske i samråd med elev och föräldrar. Elev som inte deltar i individuell träning skall kunna delta i skolans fritidsaktiviteter.

Beroende på antalet timmar individuell träning uppgår elevernas stadiesveckotimmar till 108–120 på lågstadiet samt 102–111 och 100–109 på mellan- respektive högstadiet.

Föreskrifter för timplaner

1 Veckotimmar

Med veckotimme avses en lektion i veckan i en årskurs. I timplanerna anges för varje stadium det sammanlagda antalet veckotimmar i stadiets årskurser i olika ämnen och ämnesgrupper (stadieveckotimmar).

Rektor beslutar om stadieseckotimmarnas fördelning på årskurser inom stadiet. Antalet veckotimmar som förläggs till olika årskurser skall därvid, exklusive individuell träning på icke timplanebunden tid, uppgå till:

<i>åk 1</i>	<i>åk 2</i>	<i>åk 3</i>	<i>åk 4</i>	<i>åk 5</i>	<i>åk 6</i>	<i>åk 7</i>	<i>åk 8</i>	<i>åk 9</i>	<i>åk 10</i>
20	24	30	34	34	34	34	33–34	33–34	33–34

Det sammanlagda antalet stadieseckotimmar i årskurserna 8–10 skall uppgå till 100.

Svenska och matematik skall förekomma i varje årskurs. Engelska skall förekomma i varje årskurs fr o m årskurs 4. Om skolans styrelse med stöd av punkt 13 första stycket har beslutat att engelska skall förekomma först på mellanstadiet, skall ämnet förekomma i varje årskurs fr o m årskurs 5.

Tid för tillval skall förekomma i var och en av årskurserna 8, 9 och 10 enligt föreskrifter i punkt 3.

2 Fria aktiviteter

Utöver den verksamhet som skall äga rum enligt timplanen skall på mellan- och högstadierna även förekomma fria aktiviteter. De fria aktiviteterna skall på mellanstadiet omfatta tid motsvarande två stadieseckotimmar och på högstadiet tid motsvarande fem stadieseckotimmar.

Rektor beslutar om fördelningen av tiden för fria aktiviteter på årskurserna. Om skolans styrelse beslutat införa samlad skoldag skall ytterligare tid avsättas för fria aktiviteter. Sådana skall anordnas under de delar av skoldagen, som inte tas upp av lektioner, av verksamhet som ersätter lektioner, av morgonsamling eller behövlig tid för vila och måltider. Den samlade skoldagen får inte överstiga fem timmar och 20 minuter i årskurserna 1 och 2 och får omfatta högst åtta timmar i övriga årskurser.

Elev är skyldig att delta såväl i timplanebunden verksamhet som i fria aktiviteter.

3 Tillval

På högstadiet skall för tillval avsättas en tid om elva stadieseckotimmar. Rektor beslutar om stadieseckotimmarnas fördelning på årskurser.

Som tillval skall anordnas treåriga kurser i B-språk (franska och tyska) om minst två elever väljer respektive språk. Skolans styrelse beslutar om en tillvalskurs skall anordnas när endast en elev väljer tillvalskursen. Om tillvalskurs i hemspråk finns föreskrifter i punkt 10.

Därutöver anordnas andra tillvalskurser enligt beslut av skolans styrelse. Kursernas längd kan variera mellan en termin och tre år. Inom ramen för de basresurser skolenheten erhåller i statsbidrag har beräknats det antal lärarveckotimmar som normalt erfordras för tillvalskurser.

Elev är skyldig delta i tillvalskurs(er) om tillsammans elva stadiesveckotimmar under de tre årskurserna på högstadiet. Föräldrar till elev har varje läsår rätt och skyldighet att i samråd med eleven (jfr 25 § skollagen) välja mellan de av styrelsen beslutade alternativen. Treårig kurs i språk får i årskurs 10 väljas endast av elev som tidigare deltagit minst ett år i den treåriga utbildningen i ämnet.

4 Temastudier

På samtliga stadier skall tid stå till förfogande för temastudier. På högstadiet gäller därvid sammanlagt tolv stadiesveckotimmar som riktvärde.

5 Alternativkurser

På högstadiet finns alternativa kurser i ämnena matematik och engelska. Föräldrar till elev väljer efter samråd med eleven för varje läsår alternativkurs.

6 Orienteringsämnen

I orienteringsämnen ingår samhälls- och naturorientering. På lågstadiet skall också ingå moment från teknik.

I samhällsorienterande ämnen ingår geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap.

I naturorienterande ämnen ingår biologi, fysik, kemi och teknik.

7 Musik

Samma text som i Lgr 80 p. 7 s. 159.

8 Slöjd

På låg- och mellanstadierna omfattar undervisningen i slöjd för alla elever tre slöjdarter, textilslöjd, trä- och metallslöjd och korgslöjd. På högstadiet skall eleverna inom det gemensamma ämnet slöjd utöver att arbeta med moment från samtliga slöjdarter ges möjlighet att välja arbetsuppgifter med inriktning mot endera slöjdarten.

9 Maskinskrivning

Förutom undervisning enligt timplanen kan träning i maskinskrivning också väljas som fri aktivitet och/eller ingå som moment i tillvalskurs.

10 Hemspråk m m

Undervisning i hemspråk som ämne skall erbjudas de elever som har minoritetsspråk som hemspråk. För samma elever skall även erbjudas studiehandledning på hemspråk i annat eller andra ämnen. För elever som har svenska som främmande språk skall skolan anordna undervisning i svenska som främmande språk. I sådan undervisning är deltagande obligatoriskt.

På högstadiet kan elever välja hemspråk som tillval. Tillvalskursen skall då i första hand behandlas som varje annat valalternativ skolan erbjuder eleverna.

11 Periodläsning

Antalet veckotimmar för ett ämne eller en ämnesgrupp inom en årskurs behöver inte fördelas jämnt på samtliga veckor under läsåret. För att underlätta en mer koncentrerad behandling av ett stoff, samlad undervisning eller temastudier kan rektor besluta om periodläsning.

12 Raster

Längre förflyttning under skoldag till och från undervisningslokal räknas ingå i rast. Elevernas förberedande och avslutande göromål i samband med lektion räknas ingå i lektion. I samband med lektion i idrott bör dock rasttid utnyttjas för omklädnad och dusch.

AVVIKELSER FRÅN GÄLLANDE TIMPLAN

13 Jämkning

Styrelsen för skolan får, om särskilda skäl föreligger, besluta om jämkningar mellan stadierna i fördelningen av antalet stadieseckotimmar i ämnena. Den sammanlagda tiden per ämne i grundskolan får dock inte ändras om inte skäl för ändring enligt punkterna 15, 18 och/eller 19 föreligger.

Under de två till fyra första veckorna på varje stadium kan undervisningstiden och skoldagen i övrigt begränsas för eleverna i syfte att underlätta skolstarten, respektive stadiesövergångarna. Den förändring av timplanen, som erfordras för klass som består av flera årskurser, fastställs av skolans styrelse efter förslag av rektor.

14 Hemspråk m m

Undervisning i hemspråk, studiehandledning på hemspråk och undervisning i svenska som främmande språk ersätter undervisning av motsvarande omfattning i ett eller flera ämnen eller deltagande i motsvarande omfattning i fria aktiviteter.

15 Anpassad studiegång

Om i undantagsfall en enskild elev inom ramen för undervisningen enligt läroplanen inte kan erhålla en utbildning som i rimlig grad är anpassad efter hans eller hennes behov, intressen och anlag får skolans styrelse efter hörande av elevvårdskonferensen besluta om avvikelser från timplanen – anpassad studiegång. Anpassad studiegång innebär förskjutning i antalet veckotimmar mellan olika ämnen på timplanen eller mellan timplanebunden undervisning och fria aktiviteter.

På högstadiet kan därutöver delar av utbildningen för en enskild elev förläggas till arbetsplats utanför skolan. Under sådan tid skall eleven ha handledare, som är anställd på arbetsplatsen och stöd av skolans personal. Eleven skall fortlöpande beredas undervisning i skolan i vissa grundläggande färdigheter.

16 Modifierade kurs- och timplaner

Styrelsen för Ekeskolan får efter hörande av elevvårdskonferensen och i samråd med föräldrarna besluta om erforderliga modifieringar av kurs- och timplaner, så att undervisningen anpassas till elevernas särskilda förutsättningar.

17 Befrielse från religionskunskap

Religionskunskap ingår i ämnesgruppen samhällsorienterande ämnen. För undervisningsgrupp i vilken ingår elev som befriats från undervisning i religionskunskap enligt 27 § andra stycket skollagen (1962:319) skall lärostoffet i religionskunskap behandlas under särskilda, på förhand bestämda lektioner.

I den mån en veckotimme för elever motsvarar 37 lektioner under ett läsår skall religionskunskap därvid omfatta följande antal lektioner per stadium.

<i>Stadium</i>	<i>L</i>	<i>M</i>	<i>H</i>
Andra lektioner	296	175	185

18 Individuell träning

För elev som deltar i synträning, förflyttningsteknik, läsning med tekniska hjälpmedel, frivillig musikundervisning m m får – om verksamheten inte kan förläggas till icke timplanebunden tid – tiden för

annan undervisning minskas med sammanlagt högst 37 lektioner för läsåret. För varje elev bör minskningen fördelas på flera olika ämnen.

19 ADL-träning m m

Tid för anpassning till dagligt liv (ADL), sjukgymnastik, talträning och undervisning, som avser elevernas arbetsträning, skall ersätta tid för ämnen eller tid för annan verksamhet under skoldagen i motsvarande omfattning.

BIBLIOTEKET
I MÖLNDAL

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET

UTLÅNAS EJ

LÄROPLAN FÖR SPECIALSKOLAN

Kompletterande föreskrifter till Lgr 80

Barn med syn-, hörsel- eller talsvårigheter och som inte har möjligheter att följa undervisningen i grundskolan går i specialskolan. I denna skolform är undervisningen förlängd med ett år – och är alltså tioårig.

Läroplanen för grundskolan, Lgr 80 allmän del, gäller även för specialskolan, men med de kompletteringar, ändringar och tillägg som beskrivs i denna bok. Synskadade barn får undervisning i förutom de ämnen som anges i Lgr 80 också i förflyttningsteknik, läsning med tekniska hjälpmedel och synträning. I specialskolan för döva/hörselskadade ingår även teckenspråk, svenska och engelska i ett så kallat språkblock, som gör det möjligt att anpassa undervisningen efter barnens individuella behov. Ämnet musik har här ersatts med rytmik/drama.

De kommentarmaterial som finns för grundskolan gäller i tillämpliga delar också för specialskolan. Särskilda kommentarmaterial för denna skolform kommer dessutom att utarbetas.

Det finns två skolor för synskadade, belägna i Solna och Örebro. För döva/hörselskadade finns sju skolor, belägna i Stockholm, Gnesta, Lund, Vänersborg, Örebro, Härnösand och Sigtuna. Vid specialskolan i Sigtuna undervisas också elever med språk- och talstörningar.

 Liber
Utbildningsförlaget

ISBN 91-40-71105-6